

PRAWO OŚWIATOWE

Bogusław Tundzios

Zastanawiałem się dłuższą chwilę, jak wpisać dział prawny MERITUM w tematykę bieżącego numeru „Świat (bez) wartości”. Sądzę, że jest tu miejsce na rzadko cytowaną, wręcz zapomnianą preambułę ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty – ustawy będącej zdobyczą i symbolem demokratyzacji kraju, a także polskiej oświaty po 1989 roku:

Oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa; kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a także wskazaniemi zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Kształcenie i wychowanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.

Czy można dodać coś więcej? Być może warto spojrzeć jeszcze na art. 1 ustawy, a przynajmniej jego fragmenty:

Art. 1. System oświaty **zapewnia** między innymi:

- 1) realizację prawa każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej do kształcenia się oraz prawa dzieci i młodzieży do wychowania i opieki, odpowiednich do wieku i osiągniętego rozwoju;
- 2) wspomaganie przez szkołę wychowawczej roli rodziny; (...)
- 9) zmniejszanie różnic w warunkach kształcenia, wychowania i opieki między poszczególnymi regionami kraju, a zwłaszcza ośrodkami wielkomiastowymi i wiejskimi;

- 10) *utrzymywanie bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkołach i placówkach; (...)*
- 15) *warunki do rozwoju zainteresowań i uzdolnień uczniów przez organizowanie zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych oraz kształtowanie aktywności społecznej i umiejętności spędzania czasu wolnego; (...).*

Od kilkunastu lat dążymy więc do doskonałości – do stanu, w którym czasownik „zapewnia” nabiera swego właściwego sensu. Długa droga za nami, a przed nami?...

Na razie mamy interesujące zapowiedzi zmian w funkcjonowaniu oświaty. Odwołując się choćby do posiedzenia Sejmowej Komisji Edukacji Nauki i Młodzieży z 18 grudnia 2007 roku i wystąpienia Minister Edukacji Katarzyny Hall, słyszymy m.in. o:

- *uproszczeniu prawa oświatowego, idącym w kierunku większej autonomii dyrektora i nauczyciela, np. w zakresie ramowych planów nauczania oraz oceniania i egzaminowania,*
- *wzmocnieniu roli i poszerzeniu zadań Centralnej Komisji Egzaminacyjnej jako jednostki centralnej czuwającej nad jakością w edukacji,*
- *„reformie” nadzoru pedagogicznego polegającej na przekazaniu zadań kuratoriów oświaty odpowiednio samorządom lokalnym, Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i Okręgowym Komisjom Egzaminacyjnym oraz pozostawieniu części zadań przy wojewodzie (od września 2009 roku),*
- *umożliwieniu szkołom prowadzenia dokumentacji i sprawozdawczości szkolnej jedynie w formie elektronicznej (również od września 2009 roku),*
- *stworzeniu ram prawnych sprzyjających dzieleniu pieniędzy przez samorządy lokalne na edukację za pomocą bonu oświatowego – od 2011 roku.*

A przede wszystkim zmiany systemowe w ciągu najbliższych lat:

- objęcie obowiązkową edukacją przedszkolną wszystkich dzieci w wieku 5 lat,
- obniżenie wieku obowiązku szkolnego do 6 lat, połączone z umożliwiającą to reformą programową oraz reformą systemu doradztwa metodycznego,
- reforma programowa szkoły podstawowej – w tym dostosowanie programów do wieku uczniów,
- reforma programowa kształcenia ogólnego w gimnazjum i w szkole ponadgimnazjalnej – zakładająca spójność treści,
- zmiany programowe i organizacyjne na poziomie ponadgimnazjalnym, dotyczące kształcenia zawodowego i ustawicznego,
- modyfikacja sposobu zorganizowania poradnictwa psychologiczno-pedagogicznego oraz kształcenia specjalnego.

ZMIANY W PRAWIE OŚWIATOWYM (listopad 2007 – luty 2008):

1. USTAWA z dnia 6 grudnia 2007 roku o zmianie ustawy Karta Nauczyciela (Dz. U. z dnia 29 grudnia 2007 r. Nr 247, poz. 1821):
  - zapis w art. 30 ust. 3 dotyczący średniego wynagrodzenia nauczyciela stażysty (co najmniej 82% kwoty bazowej, wynoszącej w roku 2008 dla nauczycieli 2074,15 zł),
  - zmiana w art. 53 ust. 1 (zakładowy fundusz świadczeń socjalnych).
2. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 14 listopada 2007 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (Dz. U. Nr 214, poz. 1580) – obowiązuje od 1 grudnia 2007 roku.

Na razie zmiany w awansie mają charakter raczej kosmetyczny i odnoszą się w zasadzie niemal wyłącznie do dokumentacji załączanej do wniosku o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego lub egzaminacyjnego.

Przykładowo, dokumentacja składana przez nauczyciela nie będzie już obejmowała zatwierdzonego planu rozwoju zawodowego, sprawozdania oraz oceny dorobku zawodowego. Powyższe informacje zawierać będzie zaświadczenie wydawane przez dyrektora szkoły. Dla nauczyciela mianowanego potwierdzeniem realizacji wszystkich wymagań określonych w §8 ust. 2 są opisy i analizy ze wskazaniem uzyskanych efektów – zrezygnowano więc z wymogu pisania spr-

wozдания do wymagań określonych w §8 ust. 2 pkt 4 rozporządzenia.

Zmiany dotyczą również dokumentacji składanej przez dyrektorów szkół, wizytatorów i związkowców.

Niewielkiej modyfikacji poddano także procedurę doboru ekspertów do komisji kwalifikacyjnych oraz egzaminacyjnych, a także postępowanie w przypadku stwierdzenia braków formalnych dokumentacji (po nowelizacji: dyrektor szkoły lub właściwy organ nadający stopień awansu zawodowego wskaże szczegółowo stwierdzone braki i wezwie nauczyciela do ich usunięcia w terminie 14 dni wraz z pouczeniem, że nieusunięcie tych braków w terminie spowoduje pozostawienie wniosku bez rozpoznania).

Zmiany idą więc w kierunku uproszczenia dokumentacji, a co za tym idzie pewnego odformalizowania procedur awansu zawodowego nauczyciela. Potrzebne jest jednak, jak sądzę, całościowe spojrzenie na rozwój zawodu nauczyciela i całkowita zmiana filozofii awansu.

W obecnym i, jak się wydaje, przejściowym kształcie, większego znaczenia nabiera prezentacja kandydata przed komisją, choćby ze względu na rezygnację z dołączania niektórych dokumentów (plan rozwoju, sprawozdanie, ocena dorobku).

3. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 10 stycznia 2008 roku w sprawie rodzajów innych form wychowania przedszkolnego, warunków tworzenia i organizowania tych form oraz sposobu ich działania (Dz. U. Nr 7, poz. 38), obowiązujące od dnia 25 stycznia 2008 roku, wprowadza zespół wychowania przedszkolnego oraz punkt przedszkolny jako dwie nowe formy, w jakich może być prowadzone wychowanie przedszkolne. Jak czytamy w informacji Biura Prasowego MEN, kryterium odróżniającym obydwie formy jest częstotliwość prowadzenia zajęć. W zespole wychowania przedszkolnego zajęcia mogą być prowadzone tylko w niektóre dni tygodnia, natomiast w punkcie przedszkolnym – przez cały rok szkolny, z wyjątkiem ustalonych przerw. Zadanie organu prowadzącego polega m.in. na ustaleniu formy i zasad funkcjonowania obu rodzajów placówek. Zgodnie z rozporządzeniem zajęcia wychowania przedszkolnego zarówno w zespole wychowania przedszkolnego, jak i punkcie przedszkolnym,

mogą być organizowane w grupach liczących od 3 do 25 dzieci.

Minimalny dzienny wymiar zajęć, w trakcie których będzie realizowana podstawa programowa wychowania przedszkolnego lub wybrana część tej podstawy, wynosi 3 godziny, a tygodniowy – 12 godzin. Organ prowadzący ustala dzienny wymiar godzin zajęć na realizację podstawy programowej wychowania przedszkolnego lub jej wybranych części, a w przypadku zespołu także dni tygodnia, w których mają być prowadzone zajęcia.

Organ prowadzący określa także organizację oraz warunki przyjmowania dzieci na zajęcia w zespole lub punkcie przedszkolnym, ich prawa i obowiązki, sposób sprawowania nad nimi opieki, warunki przyprowadzania dzieci na zajęcia i ich odbierania, organizowania zajęć dodatkowych, wykraczających poza zakres podstawy programowej, terminy przerw w pracy oraz zakres zadań nauczycieli prowadzących zajęcia. Nauczyciel prowadzący zajęcia w zespole lub punkcie przedszkolnym realizuje program edukacji przedszkolnej. Działalność dydaktyczna i wychowawcza w każdym roku szkolnym musi być dokumentowana w formie dziennika zajęć przez nauczyciela prowadzącego zajęcia.

Zgodnie z ministerialnym uzasadnieniem, celem wprowadzanego rozporządzenia jest m.in. wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci w wieku 3-5 lat, szczególnie tych pochodzących z terenów wiejskich lub ze środowisk zaniedbanych edukacyjnie. Wprowadzenie tego rozporządzenia uwzględnia zarówno potrzeby dzieci z tych dzielnic wielkich miast, gdzie występuje zjawisko zagrożenia dziedziczeniem wykluczenia społecznego, jak i postulaty środowisk wiejskich, w których dzieci nie mają dostępu do edukacji przedszkolnej. Otworzenie możliwości prowadzenia lub dotowania przez gminy takich małych form edukacji przedszkolnej stwarza szansę szybkiego zwiększenia odsetka dzieci objętych edukacją przedszkolną. Jest to bardzo ważne z punktu widzenia lepszego przygotowania dzieci do pójścia do szkoły, szczególnie w perspektywie planu obniżenia wieku obowiązku szkolnego. Zakładane jest podjęcie przez MEN szerokich działań promujących otwieranie punktów i zespołów edukacji przedszkolnej.

Powyższe rozporządzenie stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 14a ust. 7 ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.). Przepisy wprowadzone nowelizacją ustawy o systemie oświaty, uchwaloną

w dniu 7 września 2007 roku (Dz. U. Nr 181, poz. 1292), stworzyły gminom, innym osobom prawnym, a także osobom fizycznym, możliwość organizowania wychowania przedszkolnego w formach innych niż przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych.

4. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 21 grudnia 2007 roku w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w 2008 roku (Dz. U. Nr 247, poz. 1825) – obowiązuje od 1 stycznia 2008 roku.
5. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO z dnia 20 grudnia 2007 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów wyższych uzyskanych za granicą (Dz. U. Nr 249, poz. 1865) – obowiązuje od 15 stycznia 2008 roku.
6. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 7 stycznia 2008 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 3, poz. 9) – zmiana dotyczy absolwentów trzyletnich techników i szkół równorzędnych dla młodzieży na podbudowie szkoły zasadniczej (§153a) – obowiązuje od 9 stycznia 2008 roku.
7. ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 11 stycznia 2008 roku w sprawie wykazu szkół i placówek, które prowadzą: minister właściwy do spraw wewnętrznych, Minister Obrony Narodowej i Minister Sprawiedliwości (Dz. U. Nr 14, poz. 83) – zawiera aktualny wykaz placówek prowadzonych przez ww. Ministrów. Obowiązuje od 13 lutego 2008 roku.
8. ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 11 stycznia 2008 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagrodzenia za godziny nadwymiarowe i godziny doraźnych zastępstw dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach prowadzonych przez organy administracji rządowej (Dz. U. Nr 17, poz. 103) – obowiązuje od 15 lutego 2008 roku.

CO NAS CZEKA?

Można przewidywać, że polską oświatę czeka wiele zmian, ale w chwili gdy piszę te słowa, dysponujemy ledwie kilkoma projektami aktów prawnych:

1. Przede wszystkim najbardziej nośne w środowisku i budzące szereg emocji rozporządzenie „płacowe”, czyli zmiany w rozporządzeniu w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy. Zawiera ono nową tabelę ze stawkami wynagrodzenia (oprotestowaną zresztą przez związki zawodowe), ale poza regulacją płacową ma na celu również likwidację niejasności interpretacyjnych związanych z uprawnieniem nauczycieli do dodatku funkcyjnego z tytułu sprawowania dodatkowej funkcji w szkole.
2. Ważne dla egzaminatorów! Projekt rozporządzenia w sprawie warunków wynagradzania egzaminatorów za udział w przeprowadzaniu sprawdzianu i egzaminów oraz nauczycieli akademickich za udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego. Projekt z 16 stycznia 2008 roku określa warunki wynagradzania:
  - 1) egzaminatorów biorących udział w przeprowadzaniu sprawdzianu i egzaminów,
  - 2) nauczycieli akademickich biorących udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego. Podstawą ustalenia wynagrodzenia jest minimalna stawka wynagrodzenia zasadniczego nauczyciela dyplomowanego posiadającego tytuł zawodowy magistra oraz przygotowanie pedagogiczne – całość na ministerialnym BIP-ie (http://bip.men.gov.pl/akty_projekty/akty_projekty.php).
3. Kolejna, i w dodatku obszerna, nowelizacja ustawy o systemie oświaty dotyczy m.in.:
  - rozszerzenia zadań Centralnej Komisji Egzaminacyjnej o możliwość prowadzenia również badań naukowych i innowacji w dziedzinie oceniania i egzaminowania,
  - podporządkowania okręgowych komisji egzaminacyjnych Centralnej Komisji Egzaminacyjnej w celu zapewnienia pełnej koordynacji, a tym samym jednolitości działań okręgowych komisji egzaminacyjnych we wszystkich realizowanych przez nie zadaniach,
  - unormowania kwestii wynagradzania egzaminatorów i nauczycieli oraz nauczycieli akademickich biorących udział w przeprowadzaniu sprawdzianu i egzaminów organizowanych przez okręgowe komisje egzaminacyjne (patrz powyżej – projekt rozporządzenia wykonawczego). Nauczyciele, których udział w przeprowadzaniu sprawdzianu i egzaminów polega wyłącznie na nadzorowaniu przebiegu sprawdzianu lub egzaminu będą wykonywać to zadanie w ramach czynności i zajęć wynikających z zadań statutowych szkoły (tj. zajęć, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela – Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.) oraz ustalonego wynagrodzenia. Natomiast nauczyciele, w tym nauczyciele będący egzaminatorami, biorący udział w przeprowadzaniu części ustnej egzaminu maturalnego, będą wykonywać czynności związane z przeprowadzaniem tego egzaminu w ramach tygodniowego obowiązkowego wymiaru godzin zajęć dydaktycznych, tj. w ramach zajęć, o których mowa w art. 42 ust. 2 pkt 1 ustawy Karta Nauczyciela. W sytuacji gdy przeprowadzanie powyższych czynności przekroczy tygodniowy obowiązkowy wymiar godzin zajęć tych nauczycieli, nauczycielom przysługiwać będzie, na zasadach ogólnych, wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe (art. 35 ust. 1 i 2 ustawy Karta Nauczyciela). Rozwiązanie takie jest zbieżne z uchwałą składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 marca 2007 r. (sygn. akt III PZP 1/07), w której Sąd Najwyższy uznał, że na gruncie obowiązujących przepisów nauczyciele biorący udział w części ustnej egzaminu maturalnego realizują zajęcia dydaktyczne w rozumieniu art. 42 ust. 2 pkt 1 ustawy Karta Nauczyciela, a zatem wykonują odpłatną pracę, która może być powierzona w celu realizacji programu nauczania w godzinach ponadwymiarowych,
  - zmiany upoważnienia dotyczącego zasad wydawania oraz wzorów świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych, sposobu dokonywania ich sprostowań i wydawania duplikatów, a także zasad legalizacji dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego zagranicą oraz zasad odpłatności za wykonywanie tych czynności (ma na celu dostosowanie do wymogów art. 92 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej),
  - możliwości spełniania obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki także przez uczęszczanie do przedszkoli lub szkół za granicą oraz przedszkoli lub

szkół funkcjonujących przy przedstawicielstwach dyplomatycznych innych państw w Polsce,

- nałożenia na dyrektorów szkół ponadgimnazjalnych oraz pracodawców prowadzących przygotowanie zawodowe obowiązku informowania wójta gminy (burmistrza, prezydenta miasta) o spełnianiu obowiązku nauki przez absolwentów gimnazjum zamieszkałych na obszarze danej gminy,
- wprowadzenia zapisu nakładającego na dyrektora szkoły lub placówki obowiązku przeciwdziałania występowaniu zagrożeń dla bezpieczeństwa uczniów i nauczycieli oraz podejmowania odpowiednich działań w ww. zakresie,
- rozszerzenia podstawy kierowania za granicę uczniów w celu kształcenia i nauczycieli w celu doskonalenia, w oparciu o porozumienia o współpracy bezpośrednio zawierane przez szkoły, organy prowadzące szkoły, jednostki samorządu terytorialnego, organy administracji rządowej lub zakłady kształcenia nauczycieli i placówki doskonalenia nauczycieli – projektowana zmiana uwzględni możliwość kierowania uczniów oraz nauczycieli za granicę na podstawie programów edukacyjnych Unii Europejskiej.

Powyższa nowelizacja skutkować będzie także zmianami w innych aktach prawnych:

- 1) ustawie Karta Nauczyciela – zwrócić tu warto uwagę na:
  - rozszerzenie zadań nauczycieli o zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę (nowe brzmienie art. 6 ustawy Karta Nauczyciela) oraz zadań dyrektora szkoły związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom i nauczycielom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę,
  - wprowadzenie obowiązku przedstawiania przez nauczyciela dyrektorowi szkoły, przed nawiązaniem stosunku pracy, informacji z Krajowego Rejestru Karnego w celu potwierdzenia faktu niekaralności nauczyciela za przestępstwo popełnione umyślnie (art. 10 ust. 8a ustawy Karta Nauczyciela – proponowana zmiana ma stanowić skuteczną barierę uniemożliwiającą osobom skazanym za przestępstwa, w tym za przestępstwa, w których pokrzywdzonym było dziecko, dostęp do pracy w zawodzie nauczyciela),
  - doprecyzowanie dla organów prowadzących szkoły oraz dla ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania upoważnień do ustalenia kryteriów i trybu przyznawania nagród dla nauczycieli, przez

uwzględnienie osiągnięć nauczycieli w zakresie realizacji zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę (art. 49 ust. 2 i 3 ustawy Karta Nauczyciela – planowane zmiany będą ponadto dotyczyć trybu zgłaszania kandydatów do nagrody kuratora oświaty i innych organów sprawujących nadzór pedagogiczny oraz do nagrody ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania),

- rozszerzenie odpowiedzialności dyscyplinarnej na wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkole. Zgodnie z aktualną treścią przepisu art. 75 ust. 1 ustawy Karta Nauczyciela odpowiedzialności dyscyplinarnej podlegają jedynie nauczyciele mianowani i dyplomowani. W świetle obowiązujących przepisów nauczyciele stażysty oraz nauczyciele kontraktowi nie podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej, a więc nie można orzec w stosunku do nich m.in. zakazu przyjmowania do pracy w zawodzie nauczycielskim przez pewien okres ani też wydalicia takiego nauczyciela z zawodu. Nauczyciel stażysta lub kontraktowy, z którym zostanie rozwiązany stosunek pracy z uwagi na popełnienie przewinienia, które uniemożliwia dalszą pracę w szkole, może więc następnie podjąć pracę w innej szkole.

- 2) ustawie o postępowaniu w sprawach nieletnich – doprecyzowanie rodzajów placówek systemu oświaty, w których małoletni może zostać umieszczony przez sąd,
- 3) ustawie o strażach gminnych – wprowadzenie obowiązku informowania przez strażników dyrektorów szkół o uczniach uchylających się od uczestniczenia w zajęciach szkolnych (przeciwdziałanie wagarom).

O zmianach, zarówno urzeczywistnionych, jak i projektowanych, będziemy informować w następnych numerach MERITUM.

Radom, 7 lutego 2008 roku

**Autor jest nauczycielem konsultantem
Mazowieckiego Samorządowego
Centrum Doskonalenia Nauczycieli,
kierownikiem Wydziału w Radomiu**